

Lietuvos gimstamumo iššūkis: tendencijos ir politikos galimybės

Federica Brenna, Stefan Girstmair, Jose Garcia-Louzao, Kotryna Tamoševičienė
Lietuvos banko Ekonomikos departamentas

LIETUVOS KONTEKSTAS

MOTERŲ UŽIMTUMO LYGIS

2025, 25-54 metų

LT

85.9 %

ES

82.7 %

MOTERŲ AMŽIUS PIRMOJO VAIKO GIMIMO METU

2024

LT

28.7

ES

29.9

AUKŠTĄJĮ IŠSILAVINIMĄ TURINČIOS 25–34 M. MOTERYS

2024

LT

68 %

ES

49.9 %

AUKŠTAS IŠSILAVINIMO IR DARBO JĖGOS DALYVAVIMO LYGIS

ILGOS TĖVYSTĖS ATOSTOGOS

MAŽAS GIMSTAMUMAS

BENDRAS GIMSTAMUMO RODIKLIS

2024, vaikų vienai moteriai

LT

1.11

ES

1.34

NE SANTUOKOJE GIMUSIŲ VAIKŲ DALIS

2024

LT

27.7 %

ES

41 %

NE VISĄ DARBO DIENĄ DIRBANČIŲ MOTERŲ DALIS

2024

5.1 %

27.8 %

ĮSTOJIMO Į VAIKŲ DARŽELĮ RODIKLIS

2024, < 3 metų

LT

36.9 %

ES

45 % (ES tikslas)

VAIKO PRIEŽIŪROS ATOSTOGOS

2025, savaitės

LT

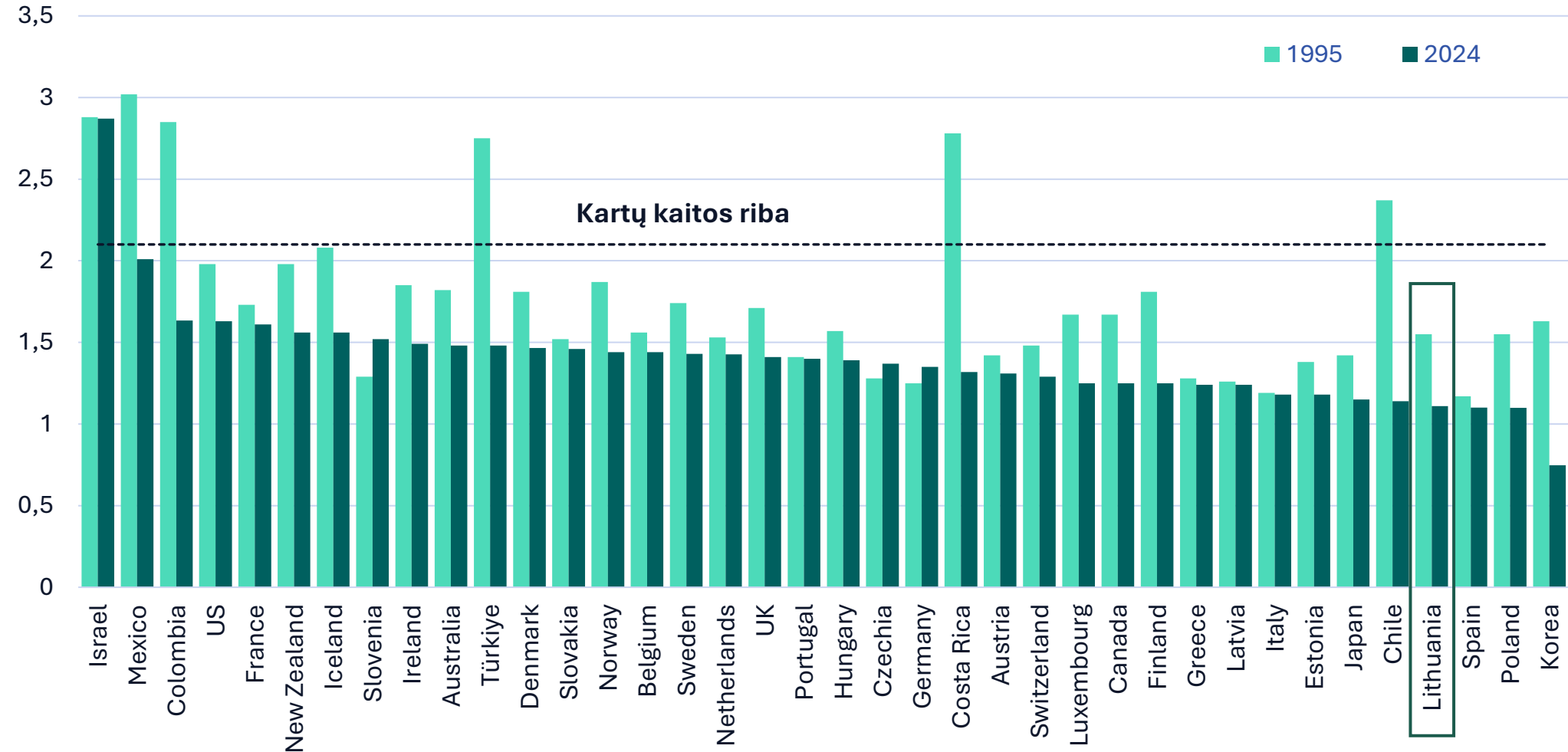
61.7

ES

44.1

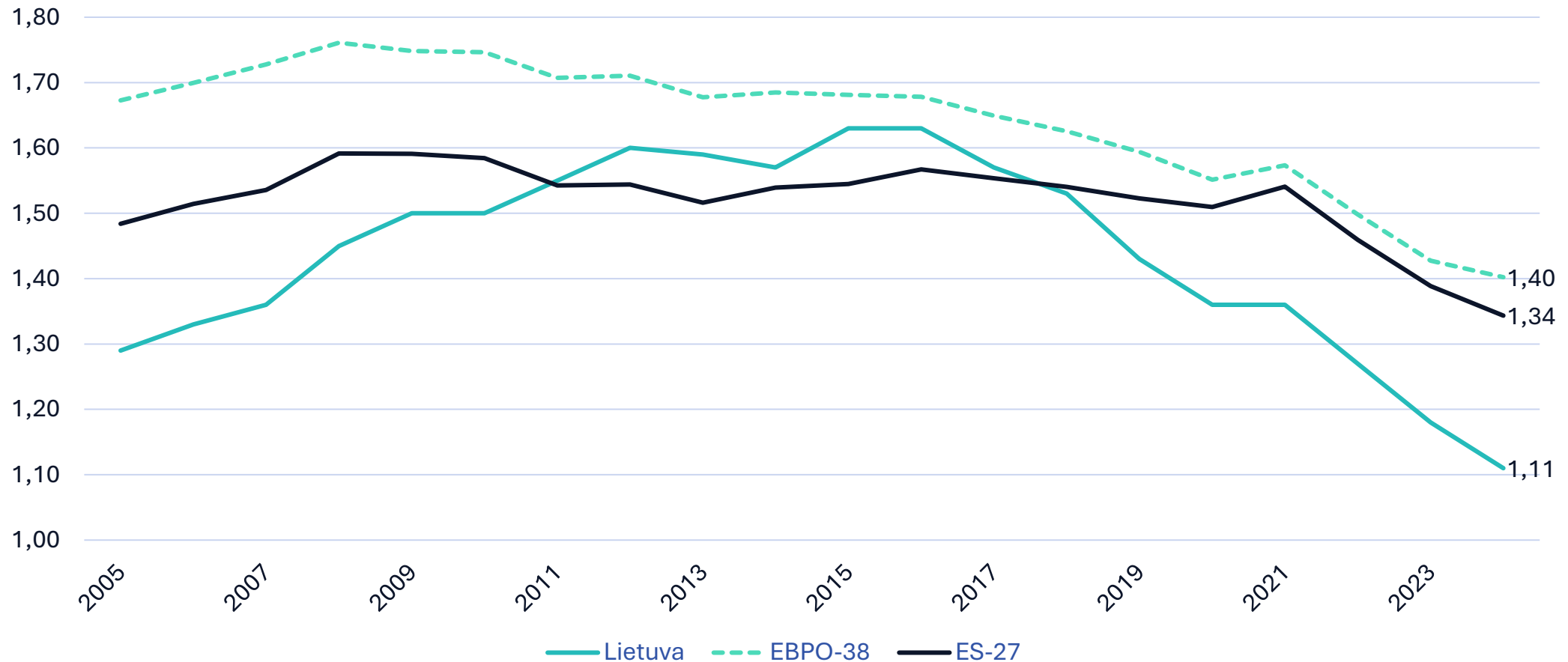
Lietuvos gimstamumo rodiklis – vienas žemiausių EBPO

Gimstamumas EBPO šalyse: 1995 ir 2024 m.

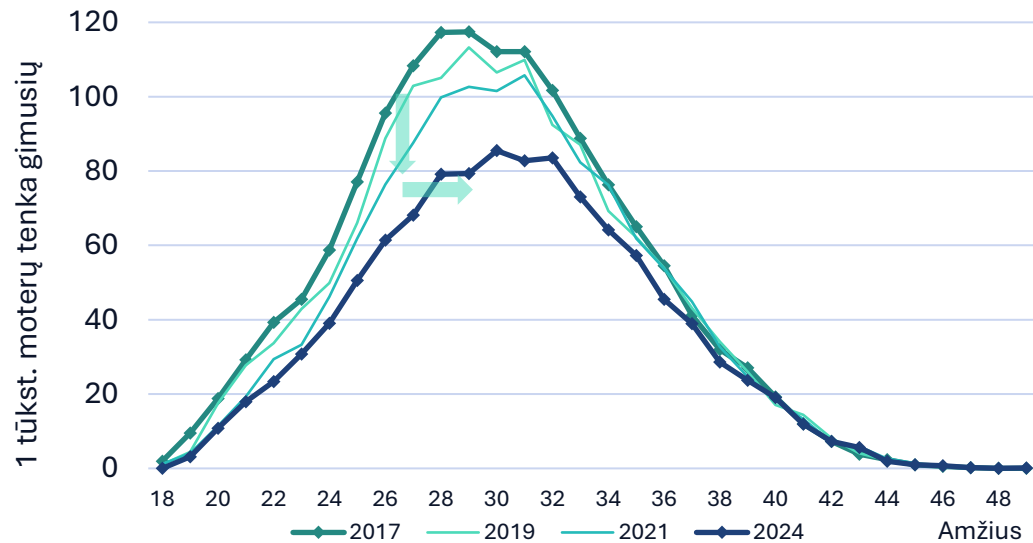
Nors tendencija pasaulinė, Lietuvoje mažėjimas – itin spartus

Gimstamumo tendencijos: Lietuva, ES-27 ir EBPO

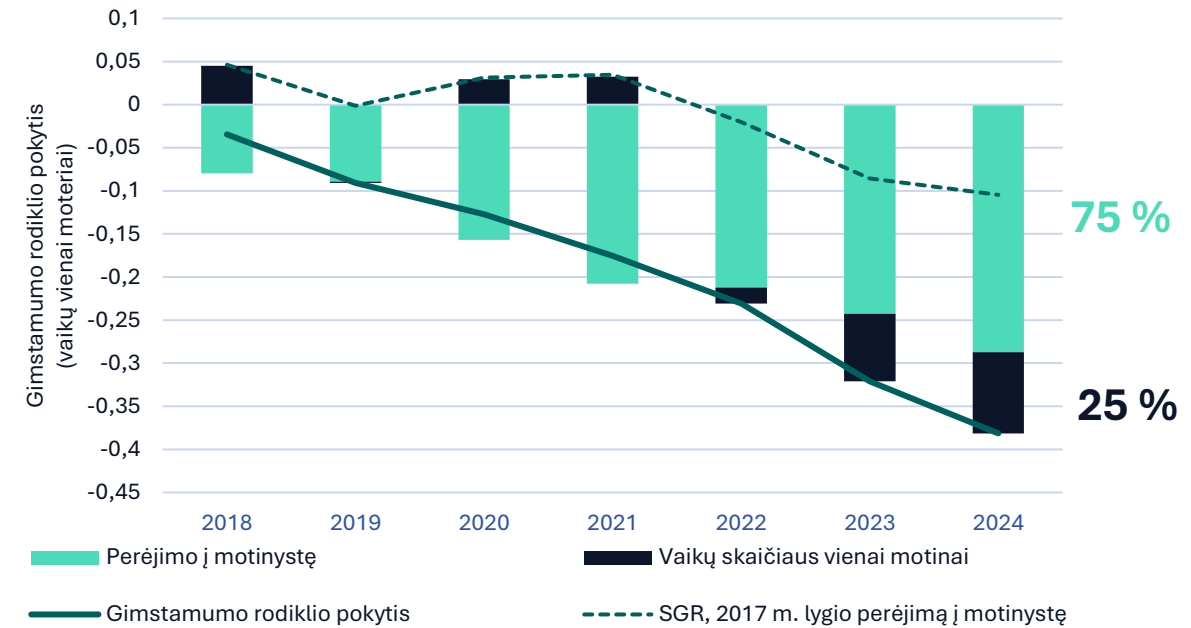

Pagrindinė mažėjimo priežastis - rečiau tampama tėvais

Gimstamumo rodikliai pagal amžių

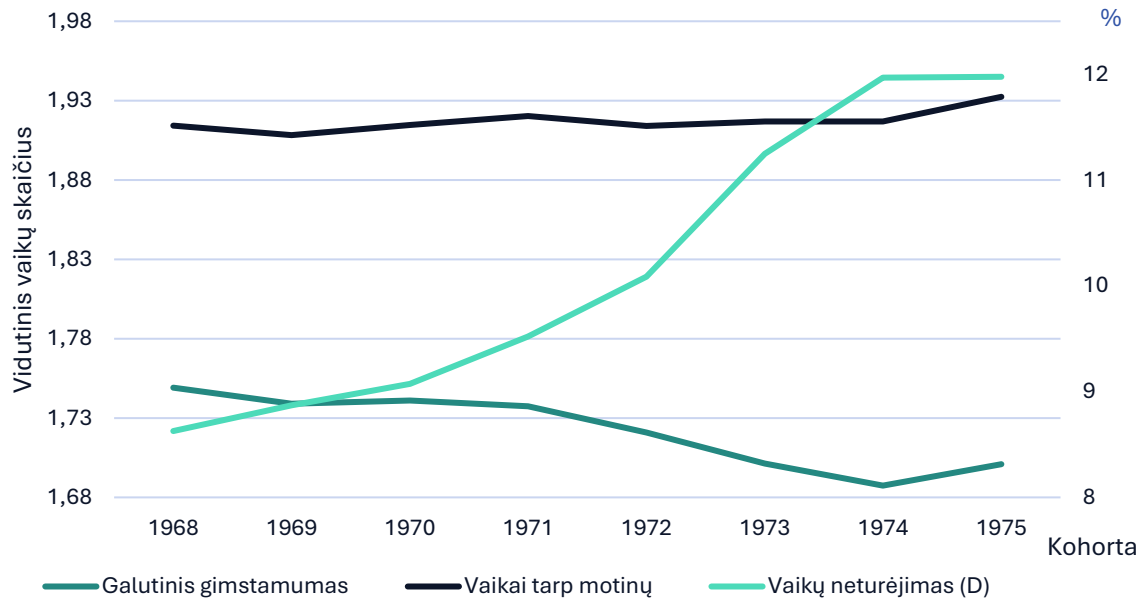
Suminio gimstamumo rodiklio mažėjimo nuo 2017 m. išskaidymas

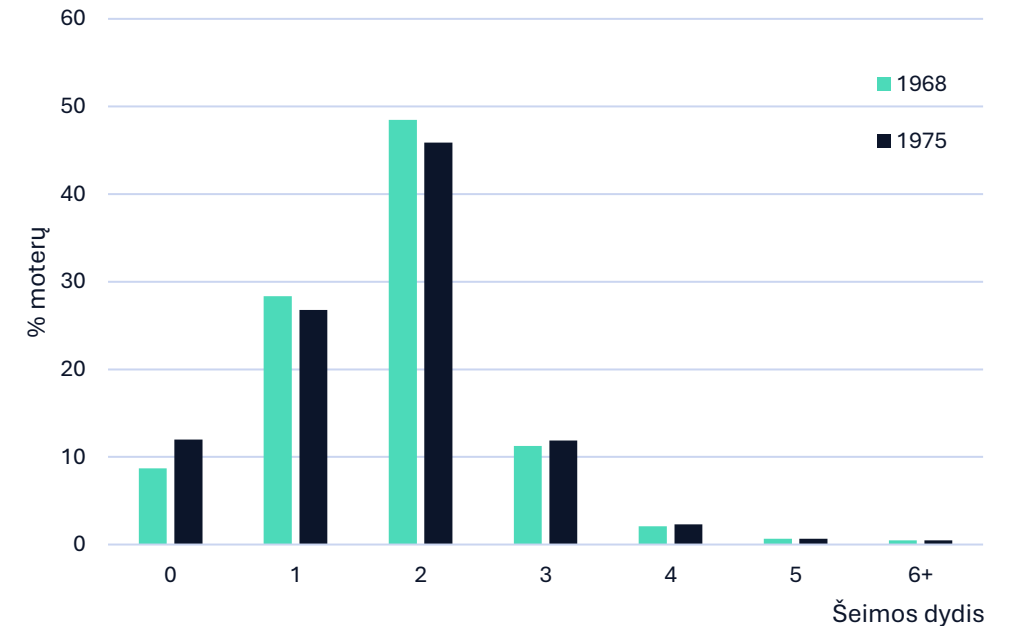
→ Ar vaikų susilaukimas tik atidedamas vėlesniam amžiui?

Visai vaikų nesusilaukiantys žmonės, o ne šeimų mažėjimas lemia galutinio kohortinio gimstamumo mažėjimą

Galutinis gimstamumas, bevaikystė, vidutinis vaikų skaičius

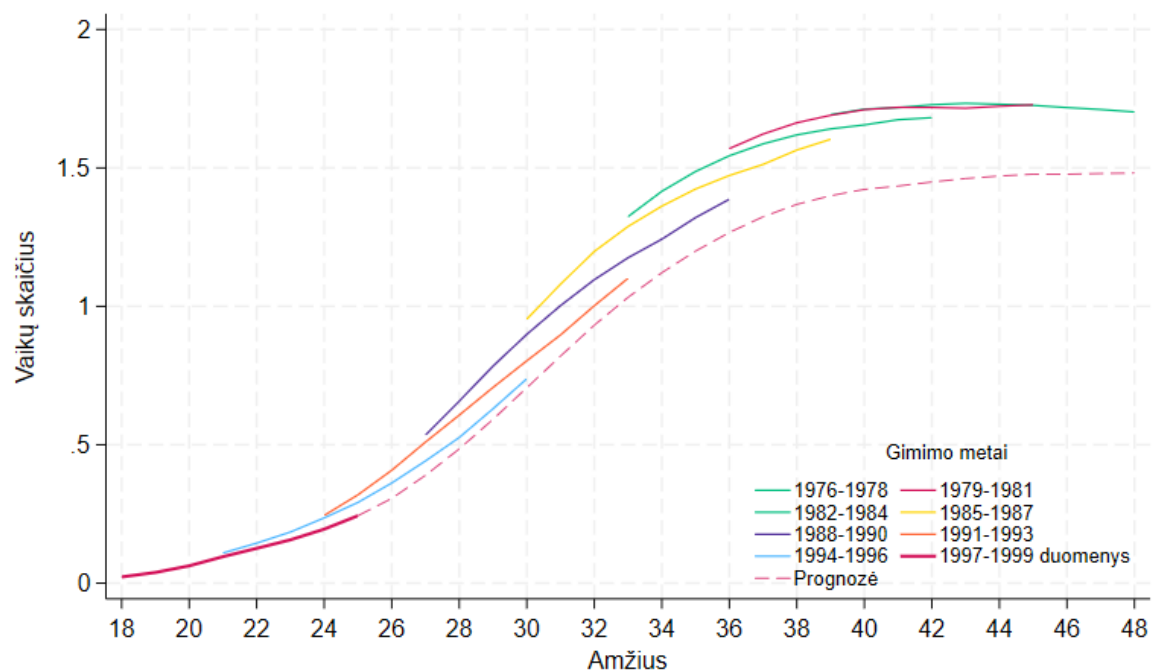
Galutinis šeimos dydis, 1968 ir 1975 m. kohortose

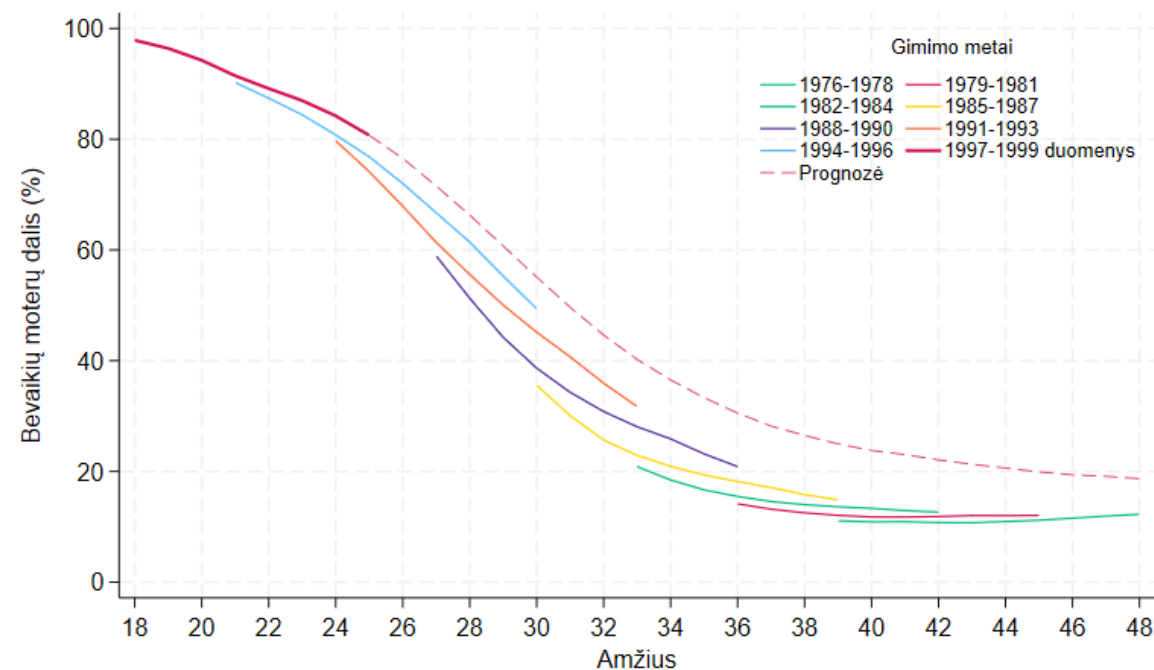
→ Tarp vyresnių kartų moterų matoma didėjanti vaikų nesusilaukusių moterų dalis. Kaip ši tendencija gali keistis jaunesnėse kartose?

Tikėtina, kad jaunesnės kohortos susilauks mažiau vaikų nei ankstesnės kohortos

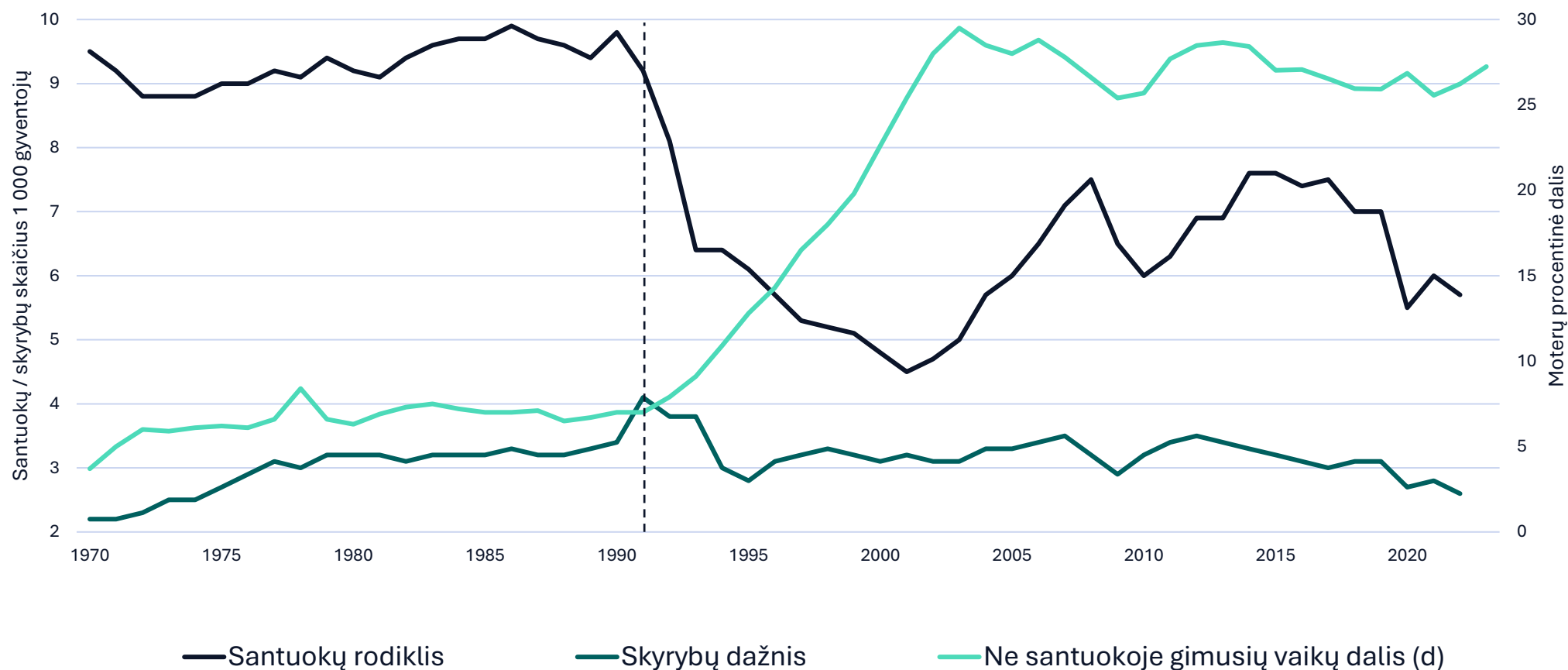
Vaikų skaičius pagal amžių ir gimimo kohortą

Vaikų neturinčių moterų dalis pagal gimimo kohortą

Santuokų skaičius mažėja, bet smarkiai išaugo ne santuokoje gimusių vaikų skaičius

Kitų šalių patirtis - priemonių dizainas ir koordinavimas svarbesni už jų mastą ar trukmę

LENGVAI PRIEINAMOS VAIKŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGOS TURI DAUGIAUSIAI TEIGIAMŲ ĮRODYMŲ, ypač kai jos:

- padeda tėvams išlikti darbo rinkoje;
- mažina moterų karjeros sąnaudas susilaukus vaikų („motinystės bauda“).

MOKAMOS VAIKO PRIEŽIŪROS ATOSTOGOS IR TIESIOGINĖ FINANSINĖ AR MOKESTINĖ PARAMA GALI DIDINTI GIMSTAMUMĄ, tačiau:

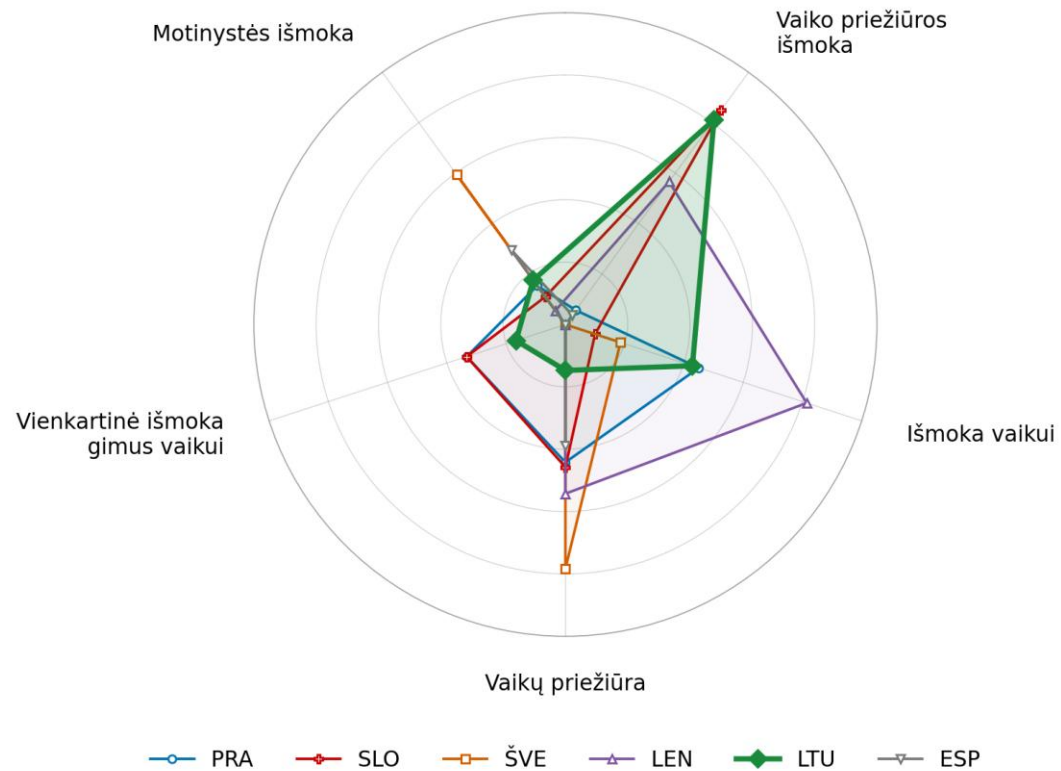
- poveikis paprastai yra **nedidelis ir nevienodas**;
- poveikis dažnai **apsiriboja tam tikromis grupėmis** arba labiau pasireiškia gimus antram ar vėlesniam vaikui;
- pirmojo vaiko atveju ypač svarbi atrodo **parama vaiko gimimo metu**, o ne vien mokamos vaiko priežiūros atostogos.
- ilgesnė atostogų trukmė ar tėvystės atostogos dažnai **turi ribotą poveikį**.

LENKIJOS „ŠEIMA 500+“ PAVYZDYS

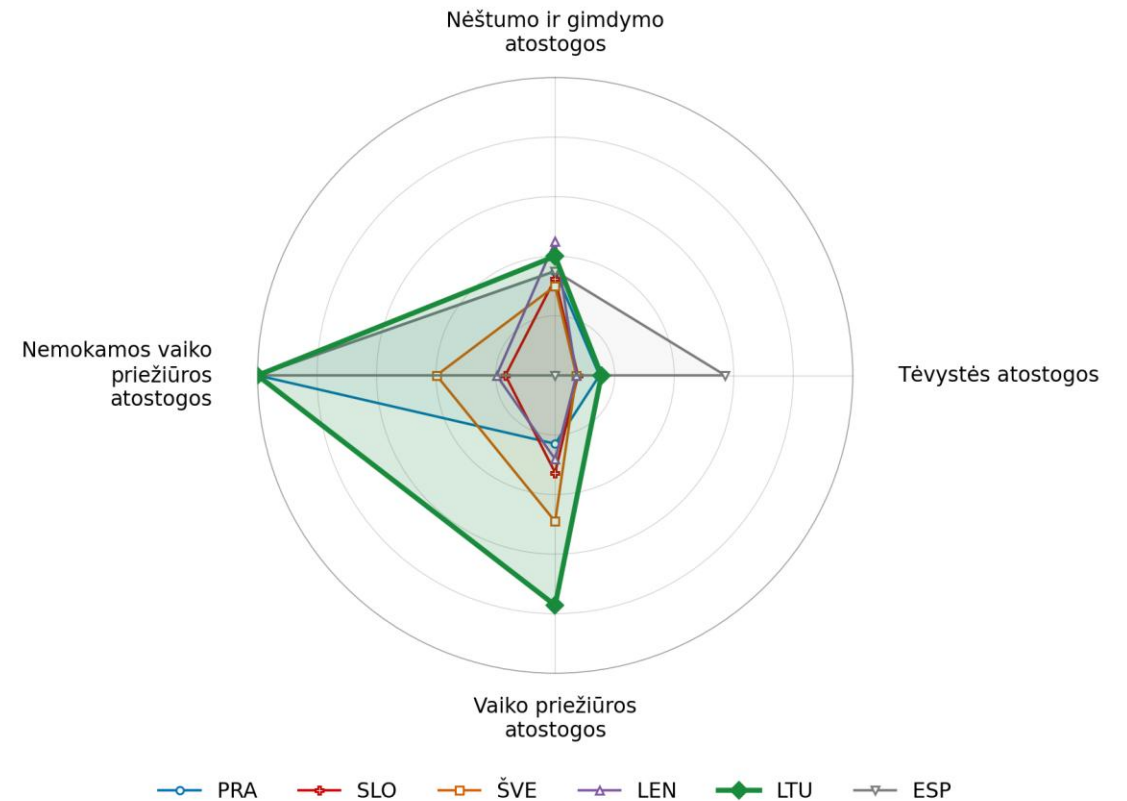
Mastas: 500 PLN per mėnesį už vaiką; šeimoms skiriama piniginė parama padidėjo iki maždaug **2 % BVP**.
Įvertintas trumpalaikis poveikis: +15 vaikų 1 000 moterų.

Parama Lietuvoje nemaža, tačiau sutelkta į ilgas atostogas ir vaiko priežiūros išmokas, o ne į paramą gimus pirmajam vaikui ir vaikų priežiūrą

Išlaidos šeimos politikai 2023 m. (% BVP)

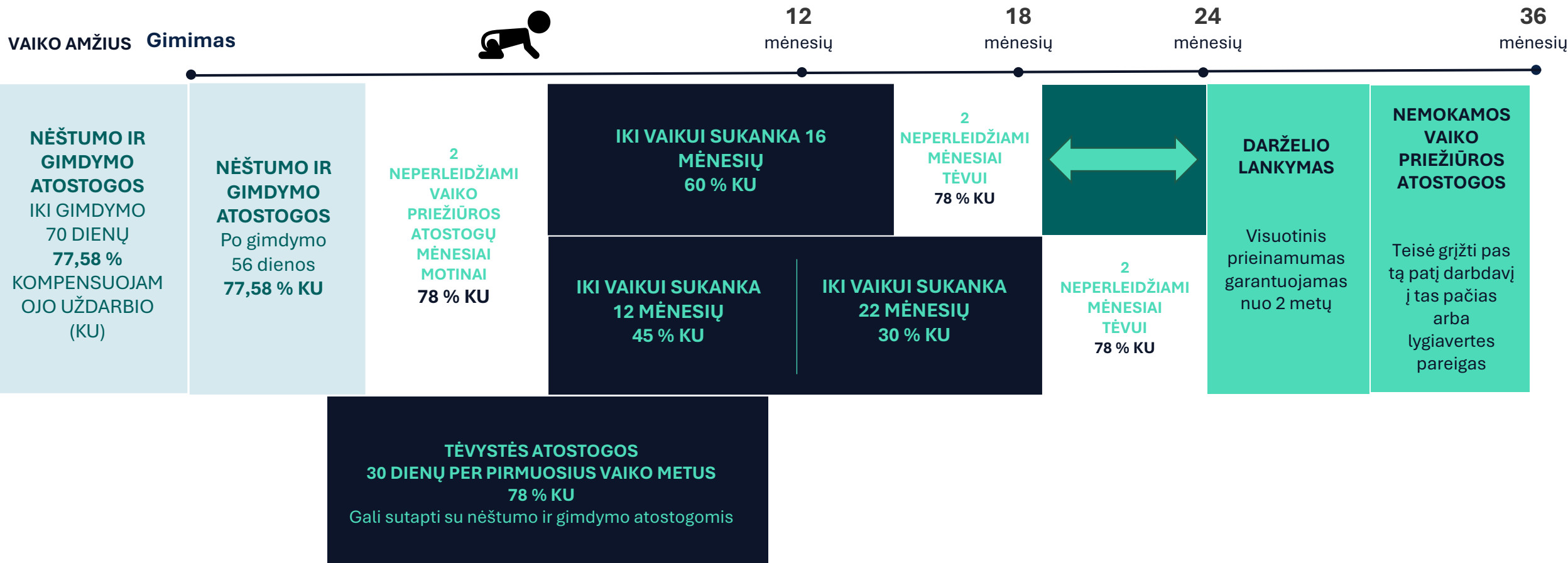
Atostogų trukmė 2023 m.

Kiekvienas rodiklis normuojamas atskirai pagal 21 imties šalį: centras – imties minimumas, kraštas – imties maksimumas.

Lietuvoje vaiko priežiūros atostogos yra ilgos, tačiau iki formalios vaikų priežiūros pradžios susidaro pajamų spraga

Vaiko priežiūros atostogų pavyzdys šeimai, susilaukusiai vieno vaiko

Rekomendacijos šeimos politikai – svarbiausia remti sprendimą susilaukti pirmojo vaiko ir šeimos derinimą su darbu

1. Mažinti ekonomines kliūtis susilaukti pirmojo vaiko
2. Pertvarkyti atostogų ir pajamų paramos sistemą koncentruojantis į tapimo tėvais momentą
3. Didinti vaikų darželių prieinamumą
4. Sudaryti sąlygas palaipsniui grįžti į darbą
5. Spręsti jaunų suaugusiųjų būsto (pirkimo ir nuomos) klausimus
6. Gerinti prieigą prie informacijos apie vaisingumą ir nevaisingumo gydymo paslaugų

Vien gimstamumo politika demografinių pokyčių neišspręs, tačiau galime sumažinti kliūtis susilaukti vaikų

1. Gimstamumo politika turėtų būti platesnės demografinės strategijos dalis
2. Nėra vieno (ar paprasto) politikos sprendimo
3. Gimstamumo iššūkis Lietuvoje vis labiau susijęs su sprendimu susilaukti vaikų
4. Prioritetas – tikslingesnė ir geriau koordinuojama parama